

3. Ποιοι είναι οι δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος

3.1 Κριτήρια ένταξης στο καθεστώς των δικαιούχων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος²⁰

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι ένα μη ανταποδοτικό επίδομα στη βάση ελέγχου του εισοδήματος, το οποίο συνήθως συνδυάζεται με άλλα επιδόματα σε αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αρκετές χώρες, ειδικά σε αυτές όπου κυριαρχεί η έννοια της ασφάλισης, το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα δεν εντάσσεται στο τυπικό σύστημα κοινωνικής προστασίας. Συνήθως η διοικητική του διαχείριση δεν γίνεται από το κράτος, αλλά από τις τοπικές αρχές. Η διάρκεια καταβολής του επιδόματος είναι απεριόριστη και επιδιώκει να αποτελέσει το δίκτυ ασφαλείας για όσους δεν έχουν επαρκείς οικονομικούς πόρους.

Για να χαρακτηριστεί ένα άτομο ως δικαιούχος δεν εξετάζεται μόνο το ατομικό του εισόδημα, αλλά κυρίως το οικογενειακό του εισόδημα. Συνήθως λαμβάνονται υπόψη και οι υπόλοιπες κοινωνικές χρηματικές παροχές – εξαιρούνται η Γαλλία, η Γερμανία και η Μεγάλη Βρετανία όπου κάποια βασικά επιδόματα, όπως το στεγαστικό επίδομα ή το οικογενειακό επίδομα, δεν συνυπολογίζονται

---

20. Οι πληροφορίες που αναφέρονται σε αυτή την ενότητα αντλήθηκαν από τις ακόλουθες πηγές: α) *On the Implementation of the Recommendation 92/441/EEc of 24 June 1992 on common criteria concerning sufficient resources and social assistance in social protection systems*, ό.π.· β) Guibentif, Bouget (1997)· γ) MIS-SOC (2007).

στο ύψος του οικογενειακού εισοδήματος (Peña-Casas, Latta 2004). Σε αρκετές περιπτώσεις το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα αναπροσαρμόζεται ακολουθώντας τον πληθωρισμό. Η εθνικότητα αποτελεί προϋπόθεση για να είναι κάποιος δικαιούχος του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος σε ορισμένες χώρες της ΕΕ (Βέλγιο, Δανία για επιδόματα που καταβάλλονται για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 6 μηνών, Γερμανία, Ιταλία, Αυστρία). Η διαμονή στον τόπο είναι προϋπόθεση για να δικαιούται κάποιος το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα (Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ιταλία, Αυστρία, Μεγάλη Βρετανία).

Η ηλικία συνιστά επίσης ένα από τα κριτήρια βάσει του οποίου κάποιος θεωρείται δικαιούχος. Στο Βέλγιο, στην Ιρλανδία, στην Ολλανδία και στην Πορτογαλία η ελάχιστη ηλικία που πρέπει να έχει κάποιος για να είναι δικαιούχος του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι τα 18 έτη, στη Γαλλία και στο Λουξεμβούργο τα 25 έτη και στη Μεγάλη Βρετανία τα 16 έτη. Όλοι οι δικαιούχοι πρέπει να είναι διαθέσιμοι προς εργασία. Όταν το άτομο ενταχθεί στην αγορά εργασίας δεν δικαιούται πλέον το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις (Γαλλία, Ιρλανδία, Ολλανδία και Μεγάλη Βρετανία) στις οποίες ενδέχεται να συνεχίσει να λαμβάνει για περιορισμένο χρονικό διάστημα το συγκεκριμένο επίδομα (Peña-Casas, Latta 2004).

3.2. Ποιοι είναι οι δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος

Από τα τέλη της δεκαετίας του '80 ο αριθμός των δικαιού-

χων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος έχει αυξηθεί σημαντικά.²¹ Αυτό οφείλεται, αφενός, στην επιμήκυνση της διάρκειας ανεργίας σε συνδυασμό με τον χρονικό περιορισμό καταβολής του επιδόματος ανεργίας και, αφετέρου, σε φαινόμενα διάσπασης της κοινωνικής συνοχής (διάλυση οικογενειών, υπερχρέωση νοικοκυριών, άστεγοι κτλ.). Οι κοινωνικές ομάδες που υπερεκπροσωπούνται μεταξύ των δικαιούχων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι άτομα που ζουν μόνα τους –πιο συχνά από το 50% των δικαιούχων–, συνήθως άνδρες, μονογονεϊκές οικογένειες (που αποτελούνται από γυναίκες με παιδιά) και νέοι άνθρωποι.

Μεγάλο μέρος των δικαιούχων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι άτομα που δεν δικαιούνται ανταποδοτικά επιδόματα ανεργίας, γιατί δεν πληρούν τις προϋποθέσεις. Δηλαδή είναι άτομα που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο, έχουν μείνει άνεργα για μεγάλα χρονικά διαστήματα ή δεν έχουν εργαστεί καθόλου ή άτομα που εργάζονταν σε θέσεις μερικής απασχόλησης ή σε θέσεις εργασίας με συμβόλαιο ορισμένου χρόνου και δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να λάβουν επίδομα ανεργίας. Ο αριθμός των ατόμων που εργάζονται σε θέσεις μερικής ή και άτυπης απασχόλησης και εντάσσεται στους δικαιούχους του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος αυξάνεται σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνεπώς οι κοι-

---

21. Αναφορικά με τον αριθμό και τα χαρακτηριστικά των δικαιούχων, βλ. *On the Implementation of the Recommendation 92/441/EEC of 24 June 1992 on common criteria concerning sufficient resources and social assistance in social protection systems*, ό.π.

νωνικές ομάδες που έχουν μεγάλες πιθανότητες να καταστούν δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι αυτές που δεν έχουν καθόλου εισόδημα (είτε δεν εργάστηκαν ποτέ είτε είναι σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας) ή έχουν πολύ χαμηλό εισόδημα που μπορεί να προέρχεται από εργασία ή από άλλου τύπου επιδόματα.

Σύμφωνα με τους Ditch και Roberts (2002), στην ΕΕ 61 εκατομμύρια άνθρωποι (17% των πολιτών) έχουν σταθμισμένο οικογενειακό εισόδημα κάτω από το 60% του μέσου εισοδήματος²² που ισχύει στη χώρα τους, δηλαδή με άλλα λόγια είναι φτωχοί. Από αυτούς, το 36% είναι μονογονεϊκές οικογένειες με παιδιά, το 26% είναι γυναίκες που ζουν μόνες και το 25% πολύτεκνες οικογένειες (με τρία ή περισσότερα παιδιά). Το ποσοστό των φτωχών παιδιών²³ είναι 20% υψηλότερο του μέσου ποσοστού των φτωχών στην ΕΕ. Το 40% των ανέργων έχει πολύ χαμηλό εισόδημα. Το ποσοστό αυτό στην περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας είναι 50%. Στη Δανία, στην Ιρλανδία και στη Μεγάλη Βρετανία το 30-33% του πληθυσμού έχει πολύ χαμηλό εισόδημα πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις. Το ποσοστό αυτό είναι 22% για την Ιταλία και 28% για το Βέλγιο, όταν το μέσο ποσοστό στην ΕΕ είναι 26%. Μετά τις κοινωνικές παροχές το ποσοστό των ατόμων με πολύ χαμηλό ει-

---

22. Διάμεσο εισόδημα είναι η τιμή εκείνη πάνω από την οποία βρίσκεται το 50% των παρατηρήσεων και κάτω από την οποία βρίσκεται το υπόλοιπο 50%. Για παράδειγμα στη σειρά 2, 4, 6, 18, 20 η διάμεση τιμή είναι το 6.

23. Δηλαδή των παιδιών που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλό εισόδημα.

σόδημα μειώνεται. Η μείωση αυτή είναι πολύ μικρότερη στις νότιες χώρες από ό,τι στις άλλες. Συγκεκριμένα η Ελλάδα και η Πορτογαλία παρουσιάζουν το υψηλότερο ποσοστό ατόμων με χαμηλό εισόδημα στην ΕΕ μετά τις κοινωνικές παροχές.

Σύμφωνα με τους Russel και Whelan (2004), η ηλικία, το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή κατάσταση και η κατάσταση απασχόλησης είναι καθοριστικοί παράγοντες της φτώχειας. Ειδικότερα οι ηλικιωμένοι (άνω των 65 ετών) παρουσιάζουν μεγαλύτερες πιθανότητες να είναι φτωχοί από ό,τι οι άλλες ηλικιακές κατηγορίες. Στην ΕΕ-15 το 32,9% –το 32,1% στην ΕΕ-25– των ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών βρίσκεται στο κατώτερο τεταρτημόριο, δηλαδή είναι οι πλέον φτωχοί. Οι γυναίκες παρουσιάζουν υψηλότερες πιθανότητες σε σχέση με τους άνδρες να είναι φτωχές: στην ΕΕ-15 οι γυναίκες έχουν 1,3 φορές περισσότερες πιθανότητες από τους άνδρες να είναι στο κατώτατο εισοδηματικό τεταρτημόριο. Όσοι εγκατέλειψαν το εκπαιδευτικό σύστημα πριν την ηλικία των 16 ετών παρουσιάζουν περισσότερες πιθανότητες να είναι φτωχοί σε σχέση με τους υπολοίπους: το 34,1% των ατόμων που εγκατέλειψαν την εκπαίδευση πριν την ηλικία των 16 στην ΕΕ-15 ανήκει στο κατώτατο εισοδηματικό τεταρτημόριο. Και η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει με τη σειρά της το ενδεχόμενο να είναι κάποιος φτωχός. Στην ΕΕ-15 το 37,6% του πληθυσμού που είναι χωρισμένοι/διαζευγμένοι και χήροι βρίσκεται συγκεντρωμένο στο κατώτατο εισοδηματικό τεταρτημόριο. Όσοι δεν απασχολούνται (δηλαδή είναι άνεργοι ή οικονομικά μη ενεργοί) παρουσιάζουν περισσότερες πιθανότητες από όσους απασχολούνται να ανήκουν στο τε-

λευταίο εισοδηματικό τεταρτημόριο: στην ΕΕ-15 όσοι δεν απασχολούνται παρουσιάζουν 2,9 φορές περισσότερες πιθανότητες από όσους απασχολούνται να είναι φτωχοί.

Η δεύτερη ομάδα, εκτός από τους φτωχούς, που είναι κυρίως οι δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι οι «εργαζόμενοι φτωχοί» (working poor). Υπάρχουν αρκετοί ορισμοί της έννοιας «εργαζόμενος φτωχός».²⁴ Σε γενικές γραμμές η συγκεκριμένη έννοια συνδέει το εισόδημα με την εργασία, δηλαδή εργαζόμενος φτωχός είναι ο εργαζόμενος ο οποίος αμείβεται πολύ χαμηλά και το οικογενειακό του εισόδημα βρίσκεται κάτω του ορίου της φτώχειας ή αμείβεται σχετικά περισσότερο, αλλά το οικογενειακό του εισόδημα παραμένει κάτω από το όριο της φτώχειας.

Οι Peña-Casas και Latta (2004) στη μελέτη τους για τους εργαζόμενους φτωχούς παρουσιάζουν ενδιαφέροντα στοιχεία για αυτή την ομάδα του πληθυσμού. Τα στοιχεία της έρευνάς τους αναφέρονται στο έτος 1999. Συγκεκριμένα, τη χρονιά εκείνη, στην ΕΕ-15 οι ενεργοί φτωχοί αποτελούσαν το 10% του πληθυσμού και οι εργαζόμενοι φτωχοί το 7% του πληθυσμού. Η Ελλάδα είναι η χώρα που παρουσίαζε το υψηλότερο ποσοστό ενεργών και εργαζόμενων φτωχών (16% και 14% αντίστοιχα), ενώ στην Πορτογαλία οι ενεργοί φτωχοί αποτελούσαν το 15% του συνολικού πληθυσμού και οι εργαζόμενοι φτωχοί επίσης το 15% του συνολικού πληθυσμού. Από το σύνολο των απασχολούμενων στην ΕΕ-15 το 6% ήταν φτωχοί (περίπου 7,8 εκατ. άτομα). Η Πορτογαλία ήταν η χώρα που παρουσία-

---

24. Βλ. Peña-Casas, Latta (2004).

ζε το υψηλότερο ποσοστό εργαζόμενων φτωχών (10% επί του συνόλου των απασχολούμενων) και ακολουθούσαν η Ελλάδα και το Λουξεμβούργο με 9%. Στην περίπτωση των αυτοαπασχολούμενων το 14% αυτών, στην ΕΕ-15, ήταν φτωχοί. Οι χώρες που παρουσίαζαν τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων ήταν η Πορτογαλία, η Αυστρία, η Ελλάδα και η Σουηδία. Στην περίπτωση των ανέργων το 39% αυτών, στην ΕΕ-15, ήταν φτωχοί, ενώ η Ιρλανδία ήταν η χώρα που παρουσίαζε το υψηλότερο ποσοστό ανέργων που ήταν φτωχοί (54%) και ακολουθούσαν η Ιταλία και η Μεγάλη Βρετανία (49%).

Το 1998, στην περίπτωση νοικοκυριών στα οποία κανένα μέλος δεν είχε εισόδημα, το ποσοστό της φτώχειας στην ΕΕ-15 ανερχόταν στο 51% του συνόλου των νοικοκυριών. Το ποσοστό αυτό μειωνόταν σε 22%, όταν μεταξύ των μελών του νοικοκυριού υπάρχει ένα άτομο που είχε εισόδημα.

Οι κύριοι παράγοντες που προσδιορίζουν το ποσοστό των εργαζόμενων φτωχών είναι οι χαμηλές αμοιβές, τα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού, η ποιότητα της απασχόλησης και τα ατομικά χαρακτηριστικά (Peña-Casas, Latta, 2004).

Το 1995²⁵ το 15% των απασχολούμενων στην ΕΕ-13 (απουσιάζουν οι Φινλανδία και η Σουηδία) ήταν χαμηλά αμειβόμενοι, ενώ το 20% των χαμηλά αμειβομένων ήταν εργαζόμενοι φτωχοί. Η Μεγάλη Βρετανία ήταν η χώρα που παρουσίαζε το υψηλότερο ποσοστό (21%) απασχολούμενων με χαμηλές αμοιβές μεταξύ των απασχολούμε-

---

25. Τα στοιχεία προέρχονται από τη μελέτη των Peña-Casas, Latta (2004).

νων. Στην Ελλάδα το 27% των απασχολούμενων με χαμηλές αμοιβές ήταν εργαζόμενοι φτωχοί, και ακολουθούσαν η Ιταλία (25%) και η Γερμανία (24%). Μεταξύ των απασχολούμενων με χαμηλές αμοιβές το 77% ήταν γυναίκες και το 23% ήταν άνδρες (στην ΕΕ-15). Το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών, σε σύγκριση με τους άνδρες, που αμείβονταν με πολύ χαμηλές αμοιβές εντοπιζόταν στην Αυστρία (86% έναντι 14% των ανδρών). Σε γενικές γραμμές στην ΕΕ-15 οι γυναίκες παρουσίαζαν, και παρουσιάζουν, 1,3 φορές περισσότερες πιθανότητες να λαμβάνουν χαμηλότερες αμοιβές από εκείνες των ανδρών.

Τα άτομα που ζουν μόνα τους είναι περισσότερο εκτεθειμένα στη φτώχεια στην Πορτογαλία, στη Δανία και στη Σουηδία και σε μικρότερο βαθμό στην Ελλάδα, στην Ολλανδία και στην Ιρλανδία. Οι μονογονεϊκές οικογένειες που βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας είναι τριπλάσιες από άλλου τύπου οικογένειες και είναι περισσότερο εκτεθειμένες στη φτώχεια στην Ισπανία, στη Γερμανία, στη Μεγάλη Βρετανία και στην Πορτογαλία από ό,τι στις άλλες χώρες. Επίσης η φτώχεια είναι μεγαλύτερη μεταξύ αυτών που απασχολούνται με προσωρινές συμβάσεις εργασίας και σε θέσεις μερικής απασχόλησης.

Η ηλικία επηρεάζει επίσης τις πιθανότητες να είναι κάποιος φτωχός εργαζόμενος. Το 2001 στην ΕΕ-15 το ποσοστό των εργαζόμενων φτωχών ήταν υψηλότερο μεταξύ των ατόμων ηλικίας 16-24 ετών, σε σχέση με τις άλλες ηλικίες (25 -54 ετών και 55 ετών και άνω). Αντίθετα στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας είναι περισσότερο εκτεθειμένα στη φτώχεια από ό,τι τα άτομα μικρότερης ηλικίας.

Οι Tsakloglou και Papadopoulos (2002), χρησιμοποιώντας στοιχεία από τους Ευρωπαϊκούς Οικογενειακούς Προϋπολογισμούς (European Community Household Panel-ECHP) –πρώτο κύμα του ECHP– προσδιόρισαν τα χαρακτηριστικά των ομάδων του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν τις περισσότερες πιθανότητες να καταστούν κοινωνικά αποκλεισμένες. Βρήκαν ότι από το σύνολο των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός εργάζεται, το 12-13% αυτών στην Πορτογαλία και στο Λουξεμβούργο αντιμετωπίζουν πάρα πολλές πιθανότητες να καταστούν κοινωνικά αποκλεισμένοι. Στην περίπτωση που ο αρχηγός της οικογένειας εργάζεται σε θέση μερικής απασχόλησης, το ποσοστό των ανθρώπων, που ζουν σε αντίστοιχα νοικοκυριά, που έχουν αυξημένες πιθανότητες να καταστούν κοινωνικά αποκλεισμένοι είναι περίπου 23% στη Γαλλία, ενώ όταν ο αρχηγός του νοικοκυριού είναι άνεργος το ποσοστό αυξάνεται περίπου σε 50% στο Βέλγιο, στη Δανία και στην Ολλανδία. Όσον αφορά περιπτώσεις στις οποίες ο αρχηγός του νοικοκυριού είναι συνταξιούχος, η χώρα που παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανθρώπων που ζουν σε ανάλογα νοικοκυριά και έχουν πολλές πιθανότητες να καταστούν κοινωνικά αποκλεισμένοι είναι η Ελλάδα (35%).

Η ηλικία επηρεάζει επίσης το ποσοστό των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν αυξημένες πιθανότητες να καταστούν κοινωνικά αποκλεισμένοι. Στην περίπτωση νοικοκυριών με μέλη ηλικίας άνω των 65 ετών και χωρίς παιδιά, το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν την πιθανότητα να καταστούν κοινωνικά αποκλεισμένοι είναι περίπου 40% στην Ελλάδα και 30% στην Πορτογαλία. Όταν τα μέ-

λη των νοικοκυριών είναι νέα άτομα, το ποσοστό των ατόμων που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό είναι περίπου 17% στην Ισπανία και 15% στην Ελλάδα. Στην περίπτωση οικογενειών με παιδιά το ποσοστό αυτών που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό είναι περίπου 9% στην Ιρλανδία και στη Γερμανία και περίπου 8,5% στην Ιταλία και στο Λουξεμβούργο. Στην περίπτωση των μονογονεϊκών οικογενειών η Ολλανδία είναι η χώρα που παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό αυτών που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό (42%).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, το 1982, τα άτομα που χαρακτηρίζονταν φτωχά και ως εκ τούτου παρουσίαζαν σημαντικές πιθανότητες να ήταν δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος –αν αυτό υπήρχε ως θεσμός– ήταν οι οικογένειες με πολλά παιδιά, άτομα που δραστηριοποιούνταν στον πρωτογενή τομέα, οι ηλικιωμένοι, νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός της οικογένειας είχε χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ή χαμηλό εισόδημα (Καράγιωργας 1990).

Οι Tsakloglou και Panoroulou (1998) βρήκαν ότι η φτώχεια είναι αυξημένη μεταξύ των ηλικιωμένων, των ατόμων που διαμένουν στις αγροτικές περιοχές, των προσώπων με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, των ανέργων και των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα. Οι Matsaganis et al (2001), χρησιμοποιώντας στοιχεία του ECHP, βρήκαν ότι το ποσοστό της ακραίας φτώχειας είναι περίπου 5,5%. Οι ηλικιωμένοι εμφανίζονται να παρουσιάζουν το υψηλότερο ποσοστό ακραίας φτώχειας.

Οι Μητράκος και Τσακλόγλου (2003) βρήκαν ότι το 1999 το ποσοστό σχετικής φτώχειας στην Ελλάδα ήταν

17,25% (με τη μέθοδο του εισοδήματος) και 17,88% (με τη μέθοδο της δαπάνης). Το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας αντιμετώπιζαν οικογένειες ηλικιωμένων (65+) και οικογένειες μ' ένα τουλάχιστον παιδί άνω των 18 ετών, νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός ήταν άνεργος, κάτοικοι αγροτικών περιοχών και άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο.

Οι Matsaganis, Papadopoulos και Tsaklogou (2001)²⁶ αναφέρουν ότι το 2000 το ποσοστό ακραίας φτώχειας²⁷ ήταν:

- 14,2% σε ζευγάρια ηλικιωμένων άνω 65 ετών·
- 12,9% σε οικογένειες με αρχηγό άνεργο·
- 8,9% σε άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης.

Ο Matsaganis (2001) παρουσιάζει τα στοιχεία για τα χαρακτηριστικά αυτών που βρίσκονταν σε καθεστώς ακραίας φτώχειας το 2000. Επρόκειτο για:

- ζευγάρια μ' έναν τουλάχιστον ηλικιωμένο (άνω των 65 ετών) (14,2%)·
- συνταξιούχους (11%) και αυτοαπασχολούμενους στον αγροτικό τομέα (10,5)·
- νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός ήταν άνεργος (12,9%), αυτοαπασχολούμενους στον αγροτικό το-

---

26. Τα συγκεκριμένα στοιχεία αναφέρονται και από τον Μασαγγάνη (2004: 57).

27. Η ακραία φτώχεια ορίζεται με βάση τη σύνταξη ανασφάλιστων και προσαρμόζεται ανάλογα με το μέγεθος και τη σύνθεση του νοικοκυριού. Ως εκ τούτου θεωρείται ότι ένα άτομο βρίσκεται σε συνθήκες ακραίας φτώχειας αν το εισόδημά του είναι μικρότερο της σύνταξης του ανασφάλιστου.

μέα (12,2%), συνταξιούχους (11,1%) και σπουδαστές-φοιτητές (10,8%), άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο –λιγότερο από 9 χρόνια τυπικής εκπαίδευσης– (8,6%).

- άτομα που ήταν απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (8,6%).
- άτομα που ζούσαν από συντάξεις (39,9%) και άτομα που είχαν εισόδημα ως αυτοαπασχολούμενοι (28,4%).

Ο Ματσαγγάνης (2001) επισημαίνει επίσης ότι το 17,4% των ατόμων που ζούσαν κάτω από το όριο της ακραίας φτώχειας ήταν συνταξιούχοι, ακολουθούσαν οι νοικοκυρές με 16%, τα ανήλικα παιδιά με 15,7% και οι μισθωτοί του ιδιωτικού τομέα με 12%. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του (Ματσαγγάνης 2001), το 2000, 573.500 άτομα σε 224.000 νοικοκυριά είχαν εισόδημα κάτω από το όριο της ακραίας φτώχειας και το κόστος εφαρμογής ενός προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος –το οποίο θ' αντιστοιχούσε στη σύνταξη του ανασφάλιστου– θα κόστιζε το 0,23% του ΑΕΠ.

3.3. Μελέτες σχετικά με τους δικαιούχους του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος στις χώρες της ΕΕ-15

Εκτός από τη μελέτη *On the Implementation of the Recommendation 92/441/EEC of 24 June 1992 on common criteria concerning sufficient resources and social assistance in social protection systems*, έγιναν και άλλες συγκριτικές μελέτες, των οποίων –στο πλαίσιο αυτής της ενότητας– θα αναφέ-

ρουμε τα βασικά συμπεράσματα σχετικά με την εφαρμογή του ελάχιστου εισοδήματος (minimum income scheme) σε ευρωπαϊκές χώρες.²⁸ Υπάρχει επίσης μια πρόσφατη μελέτη²⁹ για τους εργαζόμενους φτωχούς στην ΕΕ.

Commission Report To The Council, The European Parliament, The Economic and Social Committee And The Committee Of The Regions, *On the Implementation of the Recommendation 92/441/EEc of 24 June 1992 on common criteria concerning sufficient resources and social assistance in social protection systems*

Ο σκοπός αυτής της μελέτης είναι να αξιολογήσει τον ρόλο των σχημάτων ελάχιστων εισοδημάτων μέσα στο σύστημα κοινωνικής προστασίας ως συστατικών στοιχείων της μάχης κατά της φτώχειας και να αναλύσει τη συνεισφορά αυτών των σχημάτων για την επίτευξη της κοινωνικής και της οικονομικής ενσωμάτωσης. Τα βασικά συμπεράσματα αυτής της μελέτης είναι τα ακόλουθα:

- Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι κοινωνική χρηματική παροχή μη ανταποδοτική, μέσα στο σύστημα κοινωνικής προστασίας, και λειτουργεί ως

---

28. Οι τρεις αυτές μελέτες ολοκληρώθηκαν το 2001 και είναι οι ακόλουθες: α) European Foundation. *Report on minimum income*, Dublin (2001)· β) The role of social assistance as means of social inclusion and activation. A comparative study on minimum income in seven European countries, co-coordinating center: STAKES, Finland (Project manager: Matti Heikkilä)· γ) Nicaise (2001).

29. Βλ. Peña-Casas, Latta (2004).

δίχτυ ασφαλείας για αυτούς που δεν μπορούν να αποκτήσουν τα απαραίτητα για τη ζωή. Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα καλύπτει βασικές ανάγκες σε περιόδους οικονομικής κρίσης.

- Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς άλλες χρηματικές και μη χρηματικές παροχές του συστήματος κοινωνικής βοήθειας, όπως στεγαστικό επίδομα, οικογενειακό επίδομα κ.ά.
- Το ύψος και η διάρκεια καταβολής του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος εξαρτώνται κυρίως από το μέγεθος του νοικοκυριού και αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τις αυξήσεις του πληθωρισμού.
- Οι δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι, εκτός σημαντικών περιπτώσεων, έτοιμοι και ικανοί προς εργασία.
- Οι δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι συνήθως άτομα που ζουν μόνα τους και άτομα μονογονεϊκών οικογενειών, ενώ άτομα που ζουν στην ανεργία για μεγάλα χρονικά διαστήματα και βλέπουν το επίδομα της ανεργίας τους να μειώνεται μπορεί να καταστούν δικαιούχοι του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος.
- Όσο περισσότερο πολύπλοκη γίνεται η αγορά εργασίας και όσο μειώνεται η προστασία της απασχόλησης τόσο αυξάνονται οι δικαιούχοι του συστήματος.
- Ένα ποσοστό των δικαιούχων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είναι ήδη εργαζόμενοι, όταν ζητούν αυτό το εισόδημα.
- Ένα πολύ μικρό ποσοστό των δικαιούχων του ελά-

χιστου εγγυημένου εισοδήματος λαμβάνει επιπρόσθετη εκπαίδευση ή εντάσσεται σε μια διαδικασία τοποθέτησης σε εργασία.

- Τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ-15 (Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία και Μεγάλη Βρετανία) εφαρμόζουν και εξειδικευμένα μέτρα με σκοπό την επανένταξη των δικαιούχων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος στην αγορά εργασίας. Παρέχονται οικονομικά κίνητρα για εθελοντική εργασία αυτών των δικαιούχων, επιδοτείται η απασχόληση στον μη κερδοσκοπικό τομέα της οικονομίας και δίδονται κίνητρα στους εργοδότες, όπως μείωση των ασφαλιστικών εισφορών κτλ., για να κάνουν νέες προσλήψεις και κυρίως των δικαιούχων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος.
- Ορισμένα κράτη προβαίνουν στην περικοπή του εγγυημένου εισοδήματος για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα αν ο δικαιούχος του αρνείται να αποδεχτεί μια θέση εργασίας.
- Το Βέλγιο, η Δανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιρλανδία και η Ολλανδία για να διευκολύνουν τη μετάβαση από την κατοχή του εγγυημένου εισοδήματος σε μια θέση μισθωτής απασχόλησης έχουν «θεσπίσει» τη μεταβατική περίοδο (μέχρι τρία χρόνια). Κατά την περίοδο αυτή ο δικαιούχος του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος που εντάσσεται στην αγορά εργασίας συνεχίζει να λαμβάνει μέρος ή ολόκληρο το ποσό του εγγυημένου εισοδήματος για να αυξηθεί έτσι ο μισθός του και να αποδεχτεί τη θέση εργασίας. Όμως μόνο ένας μικρός αριθμός δικαιού-

χων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος εγκαταλείπει αυτό το σύστημα για να ενταχθεί στη μισθωτή απασχόληση.

European Foundation: Report on minimum income, 2001

Βασικός στόχος αυτής της μελέτης είναι η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στις παροχές του συστήματος κοινωνικής προστασίας (social security benefits) και στις παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας. Συχνά υποστηρίζεται ότι αυτή η σχέση είναι ιδιαίτερα προβληματική.

Σύμφωνα με ορισμένα από τα στοιχεία αυτής της μελέτης για το έτος 1993:

- Η πιθανότητα να καταστεί κανείς φτωχός είναι μεγαλύτερη στις μονογονεϊκές οικογένειες παρά στις οικογένειες με ένα παιδί.
- Στην Πορτογαλία και στη Μεγάλη Βρετανία η οικογένεια με τρία ή περισσότερα παιδιά κινδυνεύει περισσότερο από τη φτώχεια.
- Οικογένειες ηλικιωμένων ατόμων αντιμετωπίζουν πάρα πολλές πιθανότητες να γίνουν φτωχές. Το 55% αυτών των οικογενειών στην Πορτογαλία, το 46% στην Ελλάδα και το 42% στην Ιρλανδία και στη Μεγάλη Βρετανία έχει ιδιαίτερα αυξημένες πιθανότητες να καταστεί φτωχό.
- Όσον αφορά ανθρώπους ηλικίας κάτω των 30 ετών οι πιθανότητες να γίνουν φτωχοί είναι ιδιαίτερα αυξημένες στη Γαλλία και στην Ολλανδία.
- Περισσότερα από 13 εκατομμύρια παιδιά κάτω των 16 ετών ζουν σε φτωχά νοικοκυριά στην ΕΕ-12.